

CONSULTATIEVERSIE

Voorstel tot wijziging van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek in verband met het wegnemen van notariskosten voor paren die in algehele gemeenschap van goederen willen trouwen (Wet wegnemen notariskosten bij algehele gemeenschap van goederen)

MEMORIE VAN TOELICHTING

1. Inleiding

Dit wetsvoorstel strekt tot uitvoering van het voornemen in het regeerakkoord *Vertrouwen in de toekomst* van 10 oktober 2017 (bijlage bij Kamerstukken II, 2017/18, 34 700, nr. 34) om te bezien hoe de noodzaak tot het maken van notariskosten kan worden weggenomen voor paren die in algehele gemeenschap van goederen wens te trouwen.

Tot 1 januari 2018 was de algehele gemeenschap van goederen het wettelijk basisstelsel waarin mensen trouwden als zij geen huwelijkse voorwaarden bij de notaris hadden laten opmaken. Met de inwerkingtreding van de Wet tot wijziging van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek en de Faillissementswet teneinde de omvang van de wettelijke gemeenschap van goederen te beperken (Stb. 2017, 177 en 178) is het wettelijke basisstelsel gewijzigd. Mensen die op of na 1 januari 2018 in het huwelijk treden, trouwen nu automatisch in een beperkte gemeenschap van goederen. Willen mensen in algehele gemeenschap van goederen trouwen, dan moeten zij naar de notaris voor het opmaken van huwelijkse voorwaarden. Op grond van artikel 1:93 Burgerlijk Wetboek (BW) kan van het wettelijke basisstelsel alleen worden afgeweken bij huwelijkse voorwaarden die op straffe van nietigheid bij notariële akte moeten worden aangegaan (artikel 1:115 BW).

Ter uitvoering van het regeerakkoord wordt in dit wetsvoorstel voor mensen die in algehele gemeenschap van goederen willen trouwen geregeld dat zij hiervoor niet naar de notaris hoeven, maar kunnen volstaan met een daartoe strekkende verklaring bij de ambtenaar van de burgerlijke stand uiterlijk één werkdag voor de huwelijksvoltrekking. De ambtenaar van de burgerlijke stand krijgt daartoe een bijzondere administratiefunctie. Leidend beginsel in dit wetsvoorstel is om de keuze voor de algehele gemeenschap voor mensen zo eenvoudig mogelijk te maken en tegelijk het beslag op de ambtenaar van de burgerlijke stand zo beperkt mogelijk te houden.

Geregistreerd partnerschap

Ingevolge artikel 1:80a lid 5 BW zijn de bepalingen over de formaliteiten die aan de voltrekking van een huwelijk voorafgaan (artikelen 1:44 tot en met 1:49 BW), van overeenkomstige toepassing op de registratie van een partnerschap. Voorts zijn op grond van artikel 1:80b BW de titels 6 (rechten en verplichtingen van echtgenoten), 7 (de wettelijke gemeenschap van goederen) en 8 (huwelijkse voorwaarden) van

overeenkomstige toepassing op de partnerschapsregistratie. Dit wetsvoorstel heeft daarom niet alleen betrekking op mensen die in het huwelijk treden, maar ook op mensen die een geregistreerd partnerschap aangaan. Waar in deze toelichting wordt gesproken over het huwelijk en de aanstaande echtgenoten, wordt daaronder mede begrepen het geregistreerd partnerschap en de aanstaande partners.

2. Verschil tussen de nieuwe, beperkte en de algehele gemeenschap van goederen

Van 1838 tot 2018 bestond het wettelijke stelsel in het Nederlandse huwelijksvermogensrecht uit de algehele gemeenschap van goederen. Door een initiatiefwetsvoorstel van D66, VVD en PvdA¹ is het basisstelsel van de algehele gemeenschap van goederen per 1 januari 2018 gewijzigd in een beperkte gemeenschap van goederen. De achterliggende gedachte van deze wijziging is dat de algehele gemeenschap van goederen volgens de initiatiefnemers in het huidige tijdsgewricht een verkeerd uitgangspunt hanteert door vanaf het huwelijk gemeenschappelijk te maken wat van nature privé is.

In de nieuwe, beperkte gemeenschap van goederen vallen alleen de goederen en schulden die vóór het huwelijk aan de echtgenoten gezamenlijk toebehoorden alsmede alle goederen en schulden die vanaf het huwelijk tot aan de ontbinding daarvan worden verkregen. Goederen en schulden die vóór het huwelijk van een van de echtgenoten privé waren, vallen buiten de wettelijke gemeenschap van goederen. Dat geldt ook voor erfenissen en giften, ongeacht of deze vóór of tijdens het huwelijk zijn verkregen. Bij ontbinding van de gemeenschap (door echtscheiding of overlijden) hoeven de echtgenoten het voorhuwelijks privévermogen en de verkregen erfenissen en schenkingen niet meer met elkaar te delen. De nieuwe wettelijke gemeenschap van goederen brengt mee dat de echtgenoten het vermogen dat na de huwelijksvoltrekking privé blijft op enigerlei wijze administreren. Echtgenoten zijn daartoe niet verplicht, maar als tussen hen een geschil ontstaat over de vraag aan wie van hen beiden een goed toebehoort en geen van de echtgenoten het privékarakter van dat goed kan bewijzen, dan valt het goed (alsnog) in de gemeenschap (artikel 1:94 lid 8 BW).

De algehele gemeenschap is een generaties lang vertrouwde rechtsfiguur met de charme van de eenvoud. Waar bij de beperkte gemeenschap van goederen steeds potentieel drie vermogens bestaan (de privévermogens van de beide echtgenoten en het gemeenschappelijke vermogen), is bij de algehele gemeenschap van goederen in beginsel slechts één vermogen aanwezig (het gemeenschappelijke vermogen). In het stelsel van de algehele gemeenschap van goederen worden vanaf het ontstaan van de huwelijksgemeenschap alle bij het huwelijk aanwezige en toekomstige goederen en schulden van de echtgenoten samen. Alleen wanneer aan erfenissen en giften door de erflater of de schenker een uitsluitingsclausule is verbonden, vallen deze buiten de

¹ Zie voor de parlementaire behandeling Kamerstukken I en II, 33 987.

huwelijksgemeenschap. Bij het einde van het huwelijk komen alle aanwezige goederen en schulden elk voor de helft aan de echtgenoten toe.

Aanstaande echtgenoten die vóór het huwelijk het ontstaan van een gemeenschap van goederen willen voorkomen of de omvang van de wettelijke gemeenschap van goederen verder willen beperken, kunnen dat bij huwelijkse voorwaarden laten vastleggen. Voor maatwerk in het huwelijksgoederenrecht moeten mensen naar de notaris.

3. Hoofdpijnen van het voorstel

Met de Koninklijke Notariële Beroepsorganisatie (KNB) en de Nederlandse Vereniging voor Burgerzaken (NVvB) zijn twee opties verkend ter uitvoering van het voornemen in het regeerakkoord om de notariskosten weg te nemen voor mensen die in algehele gemeenschap van goederen willen trouwen.

De optie om de notariskosten voor een “akte algehele gemeenschap van goederen” op nihil te stellen, stuit op het principiële bezwaar dat zou worden ingegrepen in de vrije tariefvorming bij het notariaat. Van het opleggen van een kosteloze dienstverlening aan een beroepsgroep die uit vrije ondernemers bestaat, kan bovendien een onwenselijke precedentwerking uitgaan voor andere notariële akten of wellicht de dienstverlening van andere beroepsgroepen. De andere optie, die op een positieve grondhouding van de beide koepels kan rekenen, is het maken van een keuze voor de algehele gemeenschap van goederen bij de ambtenaar van de burgerlijke stand.²

Dit wetsvoorstel regelt dat en hoe aanstaande echtgenoten via een verklaring bij de ambtenaar van de burgerlijke stand kunnen kiezen voor een huwelijk in algehele gemeenschap van goederen. Daartoe regelt het wetsvoorstel met name:

- a. de mogelijkheid om in plaats van het huidige wettelijke stelsel van de beperkte gemeenschap van goederen te kiezen voor een algehele gemeenschap;
- b. de vermogensrechtelijke gevolgen van de keuze voor de algehele gemeenschap;
- c. de wijze waarop en de termijn waarbinnen de verklaring kan worden afgelegd bij de ambtenaar van de burgerlijke stand, met de mogelijkheid om zo nodig praktische aspecten nader bij of krachtens algemene maatregel van bestuur te regelen;
- d. de mogelijkheid om de keuze in het huwelijksgoederenregister te laten registreren.

Het wetsvoorstel voorziet in een bescheiden, maar niettemin belangrijke rol voor de ambtenaar van de burgerlijke stand. Hij bevestigt de goede en tijdige ontvangst van de verklaring van de aanstaande echtgenoten en draagt op hun verzoek zorg voor registratie in het huwelijksgoederenregister via doorgeleiding aan de griffie van de rechtbank binnen wiens rechtsgebied het huwelijk is voltrokken.

Er is bewust van afgezien om de ambtenaar van de burgerlijke stand een wettelijke informatieplicht inzake de algehele gemeenschap van goederen jegens de aanstaande

² Deze optie sluit aan bij het amendement van het lid Segers c.s., Kamerstukken II 2015/16, 33 987, nr. 26.

echtgenoten te geven. Het is het notariaat dat over een expertise beschikt die in redelijkheid niet van de ambtenaar van de burgerlijke stand gevergd kan worden. Voorts heeft de notaris, anders dan de ambtenaar van de burgerlijke stand, een bijzondere zorgplicht en is hij onderworpen aan een eigen tuchtrecht. Het staat de ambtenaar van de burgerlijke stand vrij mensen te attenderen op de mogelijkheden van voorafgaand advies door een notaris, maar hij wordt daartoe wettelijk niet verplicht. Het is en blijft de eigen verantwoordelijkheid en vrijheid van mensen om te beoordelen of, en in het bevestigende geval door wie, men zich wil laten informeren over de (gewenste) gevolgen van hun huwelijk. In die vrijheid wil de regering niet treden. Daarom is er van af gezien om aanstaande echtgenoten op enigerlei wijze een plicht tot voorhuwelijkse informatie-inwinning op te leggen.

Bij vragen aan de balie over de implicaties van een mogelijke keuze voor de algehele gemeenschap, kan de ambtenaar van de burgerlijke stand volstaan met doorverwijzing naar het notariaat en, indien voorhanden, elders beschikbare informatie, zoals een in samenwerking tussen de KNB en de NVvB opgestelde voorlichtingsbrochure.³ Dit laat onverlet dat gemeenten individueel kunnen kiezen voor een verdergaande dienstverlening jegens de burger; dit wetsvoorstel staat daaraan niet in de weg.

4. Adviezen en consultatie

Een voorontwerp van dit wetsvoorstel is besproken met de KNB, Netwerk Notarissen en de NVvB. Daarnaast is het wetsvoorstel op 26 februari 2018 in internetconsultatie gegaan. Tegelijk is advies gevraagd van het Adviescollege toetsing regeldruk.

[PM]

5. Financiële gevolgen en lastendruk

Het voorstel maakt het mogelijk dat aanstaande echtgenoten, anders dan nu, niet meer naar de notaris hoeven om in afwijking van het huidige wettelijke stelsel van de beperkte gemeenschap van goederen, te trouwen in algehele gemeenschap. Daarmee wordt voor hen, tenzij zij zich voorafgaand aan het huwelijk laten voorlichten door een notaris over de mogelijke vermogensrechtelijke gevolgen van hun huwelijk, een geschatte lastenverlichting gerealiseerd van **XX** tot **XX** euro.

[PM]

6. Artikelsgewijze toelichting

³ <https://nvvb.nl/nl/producten/handreikingen/huwelijksvermogensrecht/?edit>. Vgl. daarnaast ook de op initiatief van de KNB ontwikkelde voorlichtingssite: <https://www2.notaris.nl/samen-verder>.

Artikel I, onder A [artikel 1:44a]

In artikel 44a wordt geregeld hoe de keuze voor de algehele gemeenschap van goederen tot stand komt.

Eerste lid

Aanstaande echtgenoten die de algehele gemeenschap van goederen verkiezen boven het wettelijke stelsel van de beperkte gemeenschap moeten een daartoe strekkende verklaring, door beiden ondertekend en gedagtekend, tot uiterlijk één werkdag voor het huwelijk verstrekken aan de ambtenaar van de burgerlijke stand van de gemeente waarin het huwelijk zal worden voltrokken. Met verstrekking van de verklaring aan de ambtenaar van de burgerlijke stand van de trouwgemeente berusten zowel de huwelijksvoltrekking als de administratieve verwerking van de verklaring in één gemeente en worden administratieve omissies tussen gemeenten voorkomen. Hieraan inherent is dat wanneer aanstaande echtgenoten na hun huwelijksmelding bij een gemeente besluiten om in een andere gemeente te gaan trouwen, zij de verklaring van de algehele gemeenschap opnieuw moeten doen toekomen aan de ambtenaar van de burgerlijke stand van de nieuwe gemeente.

De woorden “doen toekomen” in de wet brengen tot uitdrukking dat de wijze waarop de aanstaande echtgenoten hun verklaring aan de ambtenaar van de burgerlijke stand kunnen verstrekken vormvrij is; dat kan schriftelijk of door overhandiging aan de balie van het gemeentehuis. Met “schriftelijk” wordt zowel de verstrekking in papieren vorm als langs elektronische weg bedoeld.⁴ Hebben de aanstaande echtgenoten zich laten voorlichten door een notaris en bij die gelegenheid gekozen voor de algehele gemeenschap van goederen, dan kan ook de notaris de verklaring aan de ambtenaar van de burgerlijke stand doen toekomen.

Wanneer de aanstaande echtgenoten geen gebruik maken van de elektronische weg, moet de verklaring in tweevoud aan de ambtenaar van de burgerlijke stand worden verstrekt. De aanstaande huwelijkspartners krijgen een gewaarmerkt exemplaar van de ambtenaar van de burgerlijke stand als ontvangstbevestiging terug. Het andere exemplaar houdt de ambtenaar van de burgerlijke stand onder zich voor eventuele inschrijving in het huwelijksgoederenregister. Kiest men voor de elektronische weg, als die door de betrokken gemeente is opengesteld, dan is daarmee de aanlevering in tweevoud gegeven, omdat een digitaal document in tweevoud geprint kan worden.

De verklaring kan tot uiterlijk één werkdag voor het huwelijk worden gedaan. Dit biedt de aanstaande huwelijkspartners een maximale termijn om hun keuze voor de algehele gemeenschap te maken, terwijl de ambtenaar van de burgerlijke stand tegelijk voldoende gelegenheid heeft om de verklaring administratief te verwerken.

Dezelfde wijze van verstrekking en behandeling alsmede dezelfde termijn gelden voor de intrekking van de verklaring als in de aanloop naar een huwelijk alsnog wordt afgezien van de aanvankelijk gemaakte keuze voor de algehele gemeenschap. Hebben de aanstaande

⁴ Kamerstukken II 2001/02, 28 483, nr. 3, p. 6.

echtgenoten na de intrekking geen huwelijksvoorwaarden bij de notaris laten opmaken, dan trouwen zij als gevolg van de intrekking in het wettelijke stelsel van de beperkte gemeenschap van goederen.

Wordt de verklaring houdende een keuze voor de algehele gemeenschap van goederen, of de intrekking daarvan, niet gevolgd door een huwelijk, dan wordt zij uit de aard der zaak zinledig. Er is daarom niet voorzien in een algemene wettelijke bewaarplicht voor de ambtenaar van de burgerlijke stand. Als echtgenoten tijdens hun huwelijk spijt krijgen van hun keuze voor de algehele (of beperkte) gemeenschap, dan kunnen zij hun huwelijksgoederenregime op de gebruikelijke wijze staande het huwelijk wijzigen (vgl. de artikelen 1:114 – 1:120 BW).

Tweede lid

In het belang van de rechtszekerheid stelt Onze Minister voor Rechtsbescherming een modelverklaring vast voor de keuze voor de algehele gemeenschap en voor de intrekking van die keuze. Beide zullen beschikbaar zijn via de site rijksoverheid.nl alsmede via de websites van de NVvB, KNB en gemeenten. Deze modelverklaringen worden afgestemd met de KNB en de NVvB. Met het gebruik van modelformulieren wordt gewaarborgd dat aanstaande echtgenoten hun keuze voor de algehele gemeenschap of de intrekking daarvan ondubbelzinnig kenbaar maken op een voor ambtenaren van de burgerlijke stand uniforme wijze. Dat bevordert de transparantie en administratieve efficiëntie. De verificatieplicht van de ambtenaar van de burgerlijke stand is beperkt tot het controleren of de verklaring gedateerd is en door de beide aanstaande echtgenoten is ondertekend.

Derde lid

Aanstaande echtgenoten kunnen de ambtenaar van de burgerlijke stand verzoeken om de verklaring waaruit de keuze voor de algehele gemeenschap blijkt, te laten inschrijven in het huwelijksgoederenregister. De ambtenaar van de burgerlijke stand schrijft de verklaring niet zelf in, maar levert deze aan de griffie van de rechtbank aan van het rechtsgebied waarbinnen het huwelijk is voltrokken. Daarmee wordt zoveel mogelijk aangesloten bij het stelsel dat al geldt voor de inschrijving van huwelijkse voorwaarden in het huwelijksgoederenregister (artikel 1:116 BW). De doorgeleiding van de verklaring aan de bevoegde griffie geschiedt “terstond” na de huwelijksvoltrekking. Dit sluit aan bij de plicht van de ambtenaar van de burgerlijke stand om onmiddellijk na de huwelijksvoltrekking daarvan akte op te maken in het huwelijksregister (artikel 1:67 lid 2 BW).

Inschrijving van de verklaring in het huwelijksgoederenregister is facultatief, evenals dat het geval is bij de keuze voor huwelijkse voorwaarden. Inschrijving brengt mee dat de afwijking van het wettelijke basisstelsel voor derden raadpleegbaar is. Voor de inschrijving van de verklaring is een griffierecht verschuldigd van € 187 (zie artikel 23, eerste lid, Wet griffierechten burgerlijke zaken dat in dit wetsvoorstel wordt uitgebreid met de verklaring waaruit de algehele gemeenschap blijkt).

Vierde lid

Op de verklaring waarmee de keuze voor de algehele gemeenschap van goederen wordt gemaakt, is artikel 1:117 BW van overeenkomstige toepassing. Daarmee krijgt de verklaring van keuze voor de algehele gemeenschap, evenals bij huwelijksvoorwaarden die vóór het huwelijk zijn opgemaakt, rechtsgevolgen vanaf het moment van de huwelijksvoltrekking (zie artikel 1:117 lid 2).

Daarnaast geldt voor onder curatele gestelden dat zij, net als bij het aangaan van huwelijksvoorwaarden vóór het huwelijk, de verklaring aan de ambtenaar van de burgerlijke stand kunnen doen toekomen, als daarvoor toestemming is verkregen van degenen die ook toestemming moeten geven voor het aangaan van het huwelijk (zie artikel 1:117 lid 1 BW). De verklaring van toestemming die door de toestemmingverlener wordt ondertekend, wordt in het geval van een keuze voor de algehele gemeenschap gehecht aan de verklaring waaruit de keuze voor de algehele gemeenschap blijkt. Details als deze zullen worden geregeld in lagere regelgeving, waarin het vijfde lid voorziet.

Vijfde lid

Een ogenschijnlijk eenvoudige regeling als de onderhavige kan nopen tot gedetailleerdere regelgeving om in uitvoeringstechnische zin het proces van opstellen, verstrekking, ontvangst en registratie van de verklaring van de aanstaande echtgenoten nader en op uniforme wijze te regelen. Dat hoeft niet op formeel wetsniveau, maar kan straks bij of krachtens algemene maatregel van bestuur. Daarvoor is gekozen omdat op die wijze snel en flexibel op eventuele wensen vanuit en knelpunten in de praktijk kan worden ingespeeld.

Artikel I, onder B [artikel 1:93]

Het ‘tweekeuzenmenu’ in het huwelijksvermogensrecht – de keuze voor de wettelijke gemeenschap van goederen en de keuze om daarvan af te wijken door het laten opmaken van huwelijksvoorwaarden – wordt gewijzigd in een ‘driekeuzenmenu’:

1. Wanneer mensen geen keuze maken voor de algehele gemeenschap van goederen en geen huwelijksvoorwaarden bij de notaris laten opmaken, trouwen zij in het wettelijke stelsel van de beperkte gemeenschap van goederen.
2. Op grond van het nieuw voorgestelde artikel 93, eerste lid, kunnen aanstaande echtgenoten voor de voltrekking van hun huwelijk afwijken van het wettelijke basisstelsel door op de wijze, bepaald in artikel 44a, hun keuze voor de algehele gemeenschap van goederen bij de ambtenaar van de burgerlijke stand kenbaar te maken.
3. Mensen die in een ander huwelijksgoederenregime willen trouwen – bijvoorbeeld omdat zij het ontstaan van een gemeenschap willen voorkomen of de omvang daarvan verder willen beperken – kunnen ingevolge het nieuwe artikel 93, tweede lid, bij huwelijksvoorwaarden blijven kiezen voor maatwerk in hun huwelijksgoederenregime.

Artikel I, onder C [artikel 1:94a]

De omvang van de algehele gemeenschap van goederen wordt geregeld in een nieuw artikel 94a. Het eerste lid met betrekking tot de baten en het tweede lid met betrekking tot de schulden van de gemeenschap komen overeen met artikel 1:94, tweede en vijfde lid, zoals die luiden vóór de inwerkingtreding per 1 januari 2018 van de wet die de omvang van de wettelijke gemeenschap van goederen beperkt (Stb. 2017, 177, 178). Het derde, vierde en zesde lid van artikel 1:94, zoals die vóór de wetswijziging luiden, zijn ongewijzigd overgenomen in het huidige artikel 1:94, leden 5, 6, en 8. De bepalingen in deze artikelliden over verknochte goederen en schulden (het huidige lid 5 van artikel 1:94), over de vruchten en zaaksvervanging (het huidige lid 6) en het bewijsvermoeden van gemeenschapsgoederen (het huidige lid 8) gaan zowel voor het nieuwe basisstelsel van de beperkte gemeenschap als voor de algehele gemeenschap van goederen gelden. Deze bepalingen worden in artikel 1:94a, derde lid, van overeenkomstige toepassing verklaard.

Artikel II

Dit artikel betreft een technische wijziging in de Wet aanpassing wettelijke gemeenschap van goederen en hangt samen met de omstandigheid dat die wet naar diverse artikel(liden) uit Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek verwijst die met dit wetsvoorstel worden vernummerd. Met deze aanpassing worden de juiste henummeringen ook in die wet doorgevoerd.

Artikel III

Voor inschrijving van huwelijksvoorwaarden of voorwaarden van geregistreerd partnerschap in het huwelijksgoederenregister worden griffierechten geheven. Deze gaan ook gelden voor de inschrijving van de verklaring voor de keuze voor de algehele gemeenschap van goederen, als de aanstaande echtgenoten dat wensen. Daarom wordt artikel 23, eerste lid, met de verklaring als bedoeld in artikel 1:44a BW uitgebreid. Materieel heeft dat voor aanstaande echtgenoten geen nadelige consequenties, omdat dit recht ook nu verschuldigd is als zij de huwelijksvoorwaarden houdende de keuze voor de algehele gemeenschap in het register laten inschrijven. Inzage in het register is voor een ieder kosteloos (artikel 4 van het Besluit Huwelijksgoederenregister 1969).

Artikel IV

In artikel IV wordt de inwerkingtreding van dit wetsvoorstel geregeld. Dit wetsvoorstel treedt kort na de publicatie in het Staatsblad in werking, zodat mensen die de algehele gemeenschap van goederen boven het wettelijke basisstelsel verkiezen, gauw en zonder

notariskosten van de nieuwe keuzemogelijkheid bij de ambtenaar van de burgerlijke stand gebruik kunnen maken.

De Minister voor Rechtsbescherming